

מרים הרים

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

טבת תשפ"א

שאלות המצויות

גליון 421

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

שתיית יין באמצע סעודת שבת

שאלה: איזו ברכה מברכים על שתיית יין באמצע סעודת שבת? תשובה:

- א. השותה יין או מיץ ענבים באמצע סעודת פת ביום חול, חייב לברך את ברכת "הגפן" כיון שהיין הוא חשוב ולא נטפל לפת, ואפילו התכוון לשתות בעת שברך על הפת (שו"ע סי' קע"ד סעיף א, ומשנ"ב סי"ק א).
- ב. אם שתה יין לפני הסעודה, והיה בדעתו לשתות יין גם בתוך הסעודה, אינו מברך על היין שבתוך הסעודה היות שנפטר בברכת "הגפן" שברך לפני הסעודה (שו"ע שם סעיף ב, ומשנ"ב סי"ק ו).
- ג. קידש בשבת על היין וטעם ממנו, או שמע קידוש מאחרים וטעם מהיין, אינו מברך על היין ששותה בתוך הסעודה (שו"ע שם), וכל זה אם רגילים לשתות יין תוך כדי הסעודה, אבל אם אין רגילים לשתות יין בתוך הסעודה, ואפילו בשבת, אינו פוטר אלא א"כ היה דעתו על זה מתחילה (משנ"ב סי"ק ח').
- ד. ולכן מי שמשופק אם נחשב רגיל לכך, כדאי מפעם לפעם לשתות יין בתוך סעודה, ואפילו משהו, ואז ייחשב לרגיל בכך ולא יצטרך תמיד לברך עליו.
- ה. אם בבית המקדש רגילים לשתות יין בתוך הסעודה, גם שאר בני הבית והאורחים אינם צריכים לברך על היין ששותים בתוך הסעודה כיון שאמרינן דעתם על דעת בעל הבית(עני"ב ביאור הלכה" סי' רי"א סעיף ה' ד"ה ובלבד).

הזכיר ברכת "רצה" ביום חול

שאלה: הזכיר ברכת "רצה" בברכת המזון ביום חול, או "יעלה ויבוא" בשמונה עשרה בשאר ימות השנה, האם נחשב להפסק?

תשובה: הרבה אחרונים סוברים לגבי תפילה שאם הוסיף "יעלה ויבוא" לא בראש חודש, נחשב להפסק וצריך לחזור לאותה ברכה או על כל התפילה (ט"ז סו"ס ק"ח), ויש סוברים שמכיון שזה בשוגג לא נחשב להפסק ואינו ראוי לחזור (מג"א ו"חיי אדם"), מובא במשנ"ב סי' ק"ח סו"ס ק"ח, ולכן הכריעו הרבה פוסקים שאם סיים את הברכה ימשיך, ולא צריך לחזור (עני"ב פסקי תשובות" סי' ק"ח ס"ק י"ג).

וכמו כן לענין ברכת המזון, אם נזכר לפני שסיים את הברכה יש לחזור ולברך מתחילת הברכה, אבל אם כבר סיים את הברכה ימשיך בברכת המזון ("מגן אברהם" סי' רע"ד ס"ק י"ד ועני"ב קצות השולחן" סי' מ"ז ס"ק ק"ה לענין ברכת המזון, שכונ"ע מודים שלא הוי הפסק, ועני"ב ספר "פסקי תשובות" סי' קפ"ח אות ד).

וכענין זה אם הזכיר "רצה" או "יעלה ויבוא" בברכת הארץ לא יצא, וצריך לחזור ולהזכירו ב"בונה ירושלים", אבל אין צריך לחזור ולומר את הברכה הקודמת, דבדיעבד אין זה הפסק (משנ"ב סי' קפ"ח ס"ק י"ב).

שנים מקרא ואחד תרגום

שאלה: מי שלא הספיק לומר שנים מקרא ואחד תרגום בשבת, האם בשבוע הבא עליו להמשיך ולומר כסדר, או יש להקדים ולומר שנים מקרא ואחד תרגום על הפרשה הקודמת?

תשובה: קודם יקרא את הפרשה של השבוע משום מעלת 'תדיר קודם', ואף שיש מעלת קריאה כסדר, כיון שאין מוקדם ומאוחר בתורה ודאי מעלת 'תדיר' עדיפה (שו"ת מהרש"ם ח"א תשי"ג, "חוט שני" שבת ח"ד פרק פ"ז ס"ק א').

מבואר במדרש שבשעת פטירה של רבינו הקדוש ציווה לבניו שלושה דברים, אחד מהם הוא שיהיה לומר שנים מקרא לפני סעודת שבת (תוספות ברכות ח'. ד"ה שלום, כמש"כ השו"ע סי' רפ"ה סעיף ד'), רואים מכך שציווה על זה לפני מותו שיש בזה חשיבות רבה.

ברירת פתקים לפני השונה

שאלה: בישיבה נוהגים להעיר בשבת בבוקר כל בחור לפי בקשתו, למשל מי שרוצה שיעירו אותו בשעה חמש בבוקר מניח פתק צהוב ליד שמו ברשימת השמות, ומי שרוצה לקום בשש בבוקר מניח פתק כחול, וכן על זה הדרך, האם כשלוקח פתק צהוב או כחול יש בזה משום בורר בשבת, היות שמתחילה כל הפתקים מעורבבים ביחד בשקית אחת?

קילוף פירות לצורך טיול בגינה

שאלה: בשבת אחה"צ מקלף פירות כדי לקחתם לגינה ולהאכילם לילדים לאחר זמן, האם מותר לעשות כן בשבת היות שמקלפים את הפירות סמוך לציאה מן הבית, וקילוף פירות אסור משום בורר? תשובה: היות שהשימוש בפירות מקולפים הוא רק לאחר זמן רב, אף שלא יכול לקלפם מאוחר יותר כיון שעכשיו יוצא מן הבית, בכל זאת נחשב בורר לאחר זמן ואסור (שו"ע או"ח סי' שיי"ט ס"ב).

טלטול פרחים

שאלה: פרחים העומדים על השולחן, האם מותר לטלטלם ולהניחם במקום אחר?

תשובה: אם הפרחים נמצאים בתוך אגרטל עם מים מותר לטלטלם עם האגרטל למקום אחר (עני"ב משנ"ב סי' שליו ס"ק נ"ד, ובספר "שלמי יהודה" פרק ג' ס"ק ס"ז בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל שאם אלו פרחי נוי הנפתחים במים יש לטלטלם בנחת כדי שדנדוד המים לא יזרוז את פתיחת הפרחים וגידולם, עני"ב שם).

אולם אם הפרחים עומדים בתוך עציץ עפר, נוהגים שהכל הוא מוקצה ואין להזיזם כלל בשבת (עני"ב שעה"צ סי' שליו ס"ק ל"ח).

עירוב לשוכר חדר

שאלה: השכיר חדר בביתו לבחור ישיבה שגר שם, האם צריך לעשות עירוב חצרות כדי לטלטל בשבת מהדירה לתוך החדר או מהחדר לדירה?

תשובה:

- א. אם הבחור אינו אוכל כלל בשבת בחדרו אלא רק בישיבה או אצל קרובי משפחתו הגרים במקום אחר, אינו אוסר כלל, כיון שמקום האכילה הוא העיקר ולא מקום השינה (שו"ע סי' שיע סעיף ה', משנ"ב סי"ק מ"ב).
- ב. אם הבחור אוכל ביחד עם בעה"ב באותו חדר, הר"ז כבית אחד, ואין צורך בעירוב, אע"פ שכל אחד אוכל משלו, וכל אחד אוכל על שולחן אחר (משנ"ב שם ס"ק ל"ו, ס"ק ל"ט).
- ג. אם הבחור אוכל בחדרו משל עצמו, כיון שעובר דרך הראשון, חייב בעירוב (עני"ב משנ"ב שם ס"ק י"ט כשאחד עובר אין זה נחשב לבית שער).
- ד. ואם זה גוי שגר שם, מספיק שהוא שכיר ולקטו דהיינו שנותן שם איזה חפץ שיהיה מונח שם והיות שיש לו מקום שמואל לו, נחשב כאילו גר שם, וכגון שנותן מפתח או חפץ (שו"ע סי' שפ"ב סעיף י"ב, משנ"ב ס"ק ל"ז).
- ה. אולם בנד"ד שיש יהודי שנמצא שם לא מספיק מקום שמואל שם רק אם נותן דברים שאינם ניטלים בשבת מחמת כבדן או מחמת איסור, שהם דברים שאסור לטלטלם אפילו לצורך מקומו, אין הדברים בהם אוסרים עליו ונעשו כאילו כולם אורחים אצלו (שו"ע סי' שיע סעיף ב').
- ו. ולכן אם מבקש מהשוכר (יהודי) שיתן לו רשות לשים בחדר עשר אגורות (שהם מוקצה מחמת גופו), נחשב שיש לו תפיסת יד.
- ז. וכמו כן אם יש לו חפץ כבד כגון ארון כבד עם החפצים של המשכיר נחשב שיש לו תפיסת יד, אבל אם יש שם ארון כבד שהשכיר לשוכר, אף שעצם הארון שייך למשכיר, כיון שהשכיר לשוכר לא נחשב שיש לו תפיסת יד ("חזון איש" או"ח סי' צ"ב, שו"ת "מנחת יצחק" ח"ד תשי"ג, וכ"כ בשו"ת "שבט הלוי" ח"ה תשי"ג נ"ד להכריע כמו "חזון איש" אם לא בשעת הדחק גדול שאי אפשר להעמיד הדת על תילה.
- ו. ויש סוברים שאפילו אם מושכר לאחרים עדיין נחשב שיש לו תפיסת יד (שו"ת "אגרות משה" או"ח ח"א תשי"קמ"א).

בישול עוף בסיר חלבי

◀ **שאלה:** בישלו בטעות עוף בסיר חלבי, האם מותר לאוכלו, ומה הדין עם הסיר?
תשובה:

- א. אם בישלוהו בסיר חלבי בן יומו אסור לאכול את העוף, וחייבים להגעיל את הסיר.
- ב. אם בישלוהו בסיר אינו בן יומו מותר לאכול את העוף, וחייבים להגעיל את הסיר (ע"י רמ"א יו"ד סי' צ"ה סעיף ב').
- ג. אם לפני הבישול טיגנו בצל לבד בתוך הסיר, ואפילו הסיר אינו בן יומו, היות שהוא דבר חריף, עשהו כאילו הטעם חלבי שיוצא מן הסיר הוא בן יומו (ע"י רמ"א שם), ולכן אסור לאכול את העוף כיון שיש בו בליעות של חלבי בן יומו, וחייבים להגעיל את הסיר.

לימוד חכמת המזלות

◀ **שאלה:** האם מותר ללמוד חכמת המזלות, שהוא מדע המקשר בין השעה בה נולד הילד למצב הלבנה והמזלות, ולפי יודעים את טבעו אם הוא למשל כעסן או רגוע, או לאיזה סוג עבודה הוא מוכשר וכדומה?

תשובה: בימינו אין הם מבינים בחכמת המזלות כלום, ואין לסמוך על זה כלל (הגר"ח קניבסקי שליט"א), ויש להוסיף שגם לפי הבנתם יש טעויות, שהרי אע"פ שמבואר בחז"ל שמזלות משפיעים על הילד כשנולד, הרי אנו לא יודעים מתי נחשבת הלידה לענין זה, האם תחילת הלידה או יציאת פתחתו, או אולי רוב גופו, ולפעמים טועים בזה.

צילום שטר היתר עיסקה

◀ **שאלה:** חתם על שטר היתר עיסקה בבנק לצורך לקיחת משכנתא, והם לא מוכנים לצלם את השטר וליתנו ללווה, האם זה מבטל את העסקה, כי מוכח שהם לא התכוונו באמת לכללי העיסקה?

תשובה: ברגע ששני הצדדים חתמו ואדעתא דהכי קיבל המשכנתא, כבר חלה העסקה, ובה שלא רוצים לתת צילום של שטר היתר עיסקה משום שחוששים לגניבה זהו דבר צדדי, ובכל אופן עצם העסקה חלה.

ספר תורה בלא נקודות

◀ **שאלה:** באמצע קריאת התורה בפרשת וישב (ל"ז, י"ב) גילה שאין נקודות מעל המילים "את הצאן" האם ספר התורה פסול וצריך להוציא ספר אחר?

תשובה: כתב בט"ז (יו"ד סי' רע"ד סו"ק ז') בשם "פסקי תוספות" (מנחות אות רל"א), שעזרא הסופר תיקן לכתוב נקודות אלו בספר התורה, ואמר עזרא: ע"י משה רבינו וישאל אותי למה הוספתי אש"ב לו, הלא לא מחקתי, ע"י שם. ולכן אין זה פוסל את ספר התורה, ע"י שם (וכ"כ ב"אבות דרבי נתן" פרק ל"ד אות ד', וע"ע ספר "קסת הסופר" סי' ט"ז, וב"לשכת הסופר" אות ו' שתמה עליו שכבר כתב בפירושו ברמ"א בסוף סי' ע"ה, וברמב"ם הלכות ספר תורה פרק ז' ה"ח שהנקודות לא מעכבות).

ספר המנוח עם הפנים למטה

◀ **שאלה:** האם מותר להניח ספר כשהוא הפוך על השולחן, כשהכריכה הקדמית כלפי מטה, שהרי אפשר לפותחו גם מאחוריו ולקרוא בו?

תשובה: אין זה כבוד הספר כלל, ויש להופכו ולהניחו כשפניו כלפי מעלה ("ערוך השולחן" סי' רפ"ב סעיף י"א, "חוט שני" גני הקודש פי"ב הערה מ', הגר"ח קניבסקי שליט"א)

קביעת מזוזה שניה ליד מזוזה ראשונה

◀ **שאלה:** שכר דירה, ובחדר יש מזוזה התקועה בתוך המשקוף ולא ניתן להוציאה לשם בדיקה בלי לשבור את המשקוף, האם מותר לקבוע עם מזוזה נוספת על תנאי שרק אם המזוזה הראשונה פסולה תהיה המזוזה השניה בתורת מצוה?

תשובה: כתב ה"פתחי תשובה" (יו"ד סי' רצ"א ס"ק ב') בשם ספר "חמודי דינאלי" שאסור ליתן ב' מזוזות משום אסור "בל תוסיף", ע"י שם. וכתב בשו"ת "אגרות משה" (יו"ד ח"א תש" קפ"ג) מדלא כתב עצה שיחשוב שהמצוה קיימת רק במה שקובע עתה, והישנה היא לגניזה, משמע שאסור גם בזה, ולכן אם יש ספק על המזוזה יש להוציאה אפילו אם זה יגרום הפסד, ע"י שם. וע"י בשו"ת "בנין ציון" (תש"ק) שאפילו אם קובע משני צדדי הפתח משום ספק יש בו משום "בל תוסיף", וכ"כ בספר "מזוזות ביתך" (סי' רפ"ט) להגר"ח קניבסקי שליט"א, בשעה"צ ס"ק מ"ה בשם ה"חזון איש" שאין לקבוע ב' מזוזות מספק, וכעין זה מבואר בשו"ת "מנחת יצחק" (ח"א תשי"ט), וע"ע שו"ת "שבט הלוי" (ח"ח תשי"ט). ובפתח אחד ב' מזוזות לכו"ע ודאי הוי "בל תוסיף".

עוגה מעיסה של חלות

◀ **שאלה:** לקחו עיסה של חלות ואפו ממנה עוגה, האם מברכים עליה ברכת "מזונות"?

תשובה: אם נלגלו בתוך העיסה שוקולד וכדומה וכך אופים אותה, זה הופך את כל העיסה לדבר מתוק ויש לברך ברכת "מזונות", וכמו שמצוי שעושים כן. ואם רק מרחו ריבה וכדומה על הבצק למעלה, אם זו עוגה גבוהה הרי אין זה משפיע כלל על החלק התחתון, ועדיין יש

נידון לברך עליו ברכת "המוציא", אבל אם זה פס דק של בצק, נמצא שהריבה משפיעה על כל הבצק ומברכים עליה "מזונות".

קבורת איברים או בשר מן החי

◀ **שאלה:** הוציאו כליה מאדם, האם יש חיוב לקבור אותה?

תשובה: כתב בשו"ת "נודע ביהודה" (מה"י תשי"ט) שאין חיוב קבורה לכזית בשר מן החי, כמו שאינו מטמא אפילו במגע כיון שאין בו עצם (וכן אבן במרה או בכליה אינה אלא הפרשה בעלמא), וכ"כ בשו"ת "ציץ אליעזר" (ח"י סי' כ"ה פרק ח') שהכריע כדברי ה"נודע ביהודה" והביא סימוכין ומקורות לדבריו. מ"מ יש מנהג לקבור גם איברים שאינם מטמאים, ויש סוברים שיש מצות קבורה אפילו לכזית בשר מן החי (שו"ת "אגרות משה" יו"ד ח"א תשי"ט).

אופניים הנמצאים זמן רב בחדר מדרגות

◀ **שאלה:** בחדר המדרגות נמצאים אופניים במשך חצי שנה ואף אחד לא בא לקחתם, האם זה נעשה הפקר ומותר לקחת, או חייבים לעשות השבה?

תשובה: אופניים הנמצאים חצי שנה בחדר מדרגות, הבעלים בודאי כבר התייאש מהם, והשכנים לא קנו את האופניים בקנין חצר, וכן לא נתחייבו כלל בהשבת אבידה היות שזו חצר שאינה משתמרת. ולפינים משורת הדין כדאי לתלות פתק באזור שנמצאים האופניים, ואם לא באים לקחתם תוך שבועיים אפשר לזכות בזה לעצמו.

המלווה נפטר, למי לשלם את החוב

◀ **שאלה:** לווה כסף, והמלווה נפטר, למי צריך לשלם את החוב?

תשובה: אם יש בנים ובנות, רק הבנים יורשים (ע"י שו"ע חו"מ סי' רע"ו סעיף א'), ולכן יש להחזיר חובו רק לבנים, וכגון אם יש ארבעה בנים, יתן רבע חוב לכל אחד מהם (ובכור לא מקבל בזה פי שנים, כיון שהכסף לא היה ברשותו בשעת הפטירה, שו"ע חו"מ סי' רע"ח סעיף ז'). אולם יש לברר שאם כתב בצוואה לחלק את הירושה גם לבנות וניתנו גם מהחשבונוט שלו כסף לבנות יש לברר למי לתת את הכסף.

נגנב כסף שאספה המורה

◀ **שאלה:** מורה אספה כסף מהמורות עבור שמחה אצל מורה מהצוות, והניחה אותו במגירה בבית הספר, והכסף נגנב.

א. האם היא אחראית על הכסף וצריכה לשלם?

ב. האם היא צריכה לשלם למורות שנתנו את הכסף, או צריכה לשלם למורה שהיתה אמורה לקבלו?

תשובה:

א. הנחת כסף במגירה בכיתה או בחדר המורות לא נחשב לשמירה מעולה, אלא נחשב לפשיעה בשמירה, וחייבת לשלם.

ב. בשעה שקיבלה את הכסף לא מכוונים לזכותו מיד עבור המורה האמורה לקבלו, אלא בינתיים הכסף נמצא בשמירה עבור המורות שנתנו לה את הכסף, ולכן צריכה לבקש מחילה מכל הנותנים ואולי גם מהמורה שהיתה צריכה לקבל את הכסף במתנה שבגללה נגרם לה חוסר מתנה.

שאל מגהץ והשאלו לחברו

◀ **שאלה:** ראובן השאל מגהץ לשמעון, ולאחר שסיים לגהץ, לוי ביקש ממנו את המגהץ, היות ששמעון ידע שראובן שמח להשאל לאחרים הוא נתן ללוי, והמגהץ נשבר אצל לוי, פשיטא שלוי חייב לשלם כיון שהוא שואל וחייב אפילו על אונסין, אך האם עדיין נשאר החוב גם על שמעון כל זמן שלא החזיר את המגהץ לראובן, או שמא עכשיו שלוי נעשה שואל במקום שמעון כבר אי אפשר לגבות כסף משמעון?

תשובה: שואל שמסר לשואל אחר באופן שהבעלים רגיל להשאל גם לשואל השני, נפטר השואל הראשון משמירתו, והשני חייב הכל. ואם אין שני לשלם פליגי הראשונים והפוסקים אם חייב הראשון לשלם (ע"י שו"ע סי' רצ"א סעיף כ"ו, "קצות החושן" ס"ק ח', וע"ע "נתיבות המשפט" ס"ק כ"ד שבשואל שמסר לשואל אולי לכו"ע חייב הראשון). ואם המשאל אמר מראש לשומר שלאחר שיגמור להשתמש במגהץ ימסור לשני, לכו"ע נפטר הראשון לגמרי.

שבר בטעות משקפיים של חבר

◀ **שאלה:** דחף בידי זבוב שהטרידו, ובטעות הפיל את המשקפיים של חברו שעמד לידו והזכוכית נשברה, האם חייב לשלם?

תשובה: אדם מועד לעולם וחייב לשלם בין בשוגג ובין באונס (משנה ב"ק כ"ו, שו"ע חו"מ סי' ע"ח סעיף א'), ולכן חייב לשלם עבור החלפת הזכוכית. בדרך כלל דבר משומש שווה פחות, אבל זכוכית המשקפיים אינה מתבלה מיד, ולכן אם בדעתו לקנות זכוכית באותו המספר של זכוכית יש לשלם מחיר מלא, אולם אם צריך להחליף את המספר זה סימן שהזכוכית כבר לא ראויות לו כל כך ויש לשלם פחות, וכמו כן אם יש שריטות על הזכוכית יש לשלם פחות.

רמז לברכה בשנת תשפ"א

◀ **סופי האותיות של ברכה במלואן הן:**

בית - ריש - כף - ה - תשפ"א,
רמז שהשנה תהיה מלאה בברכה.